

HET WOORD VAN DE WEEK

20e jaargang nr. 12

20 maart 1967

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,50 per jaar
voor België f 6,50
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Wat betekent voor mij het Humanisme?

G. W. G. RUDELSHEIM-HAMER

Voor mij moeilijke vragen. Dat lidmaatschap, ja, hoe kóm je daartoe? M.i. *groeit* je daarheen, ieder langs verschillende weg. Mijn opvoeding werd werkelijk niet gekenmerkt door een vaste geestelijke lijn, hoewel mijn moeders leven praktisch gedragen werd door de opvatting: Wat gij niet wilt, dat U geschiedt, doe dat ook een ander niet, maar dat besef je als kind niet zo, tot dat inzicht kom je eerst later. Ik bezocht een gereformeerde zondagsschool (waarschijnlijk onder het al dan niet bewuste motto: kwaad kan het nooit), catechisatie kreeg ik in orthodoxe, in z.g. „evangelische” en vrijzinnige richting, lid werd ik van de Ned. Herv. Kerk.

Toen ik wat ouder werd en meer met andere mensen in aanraking kwam (op kantoor en in verenigingsleven) gingen mijn ogen er langzamerhand voor open, dat dwars door mensen van allerlei richtingen heen toch dikwijls een lijn te onderkennen viel, die ik zou willen noemen de lijn van de *menselijkheid*. Tot het volgen van die lijn ging de een alleen van een andere basis uit dan de ander. Waarom dan al die verschillende godsdiensten (en nog die verschillende kerken ook!).

Daar zal dan ook bijgekomen zijn (ik weet dat niet meer zo precies), dat je steeds meer ontdekte, hoe de inhoud van de bijbel op tal van punten afweek van wat de wetenschap in de loop der eeuwen had ontdekt. M'n lidmaatschap van de kerk zegde ik op (ongetwijfeld heeft hier ook de verbintenis met mijn man, die jood was en al jaren op een niet-godsdienstig standpunt stond, zijn invloed doen gelden).

Toen kwam daar op 21 maart 1931 voor de Vrijdenkers-Radio-Omroep de rede van Prof. Leo Polak, voor mij een openbaring (zij het geen „bijzondere”): *Eenheid boven Geloofsverdeeldheid* (U vindt dit „ongeleerd betoog”, zoals de heer

Polak het zelf noemde, in zijn *Verzamelde Werken*, deel III). De nadruk werd gelegd niet op het geloof, maar op het leven:

„Hoe om het waar geloof 't zelotendom ook vecht, De waarheid is bij hem, die leeft naar rede en recht” ... zo citeerde de spreker een gelovig engels dichter.

Dat klopte met mijn ervaringen in het praktische leven.

Het zou nog tot 1946 duren, eer die eenheid boven geloofsverdeeldheid gestalte zou krijgen in het Humanistisch Verbond. Niet lang na de oprichting daarvan werden wij lid. We troffen daar aan een gezelschap, verbonden door de gedachte der niet-godsdienstigheid. Dáár geen zekerheden en vaste recepten, zoals ons vroeger werden voorgehouden. Men vond — en vindt er — mensen van verschillende opvattingen, van alle schakering, maar — en dat is dan „eenheid in verscheidenheid” — verbonden door „de overtuiging, die gekenmerkt wordt door het pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van bijzondere openbaring” (uit onze beginselverklaring). En ... in die verbondenheid bevind ik mij wél.

personalia

Geb. 1898; in het bezit van de onderwijzersacte, welke bevoegdheid — in verband met het eertijds teveel aan leerkrachten — nooit werd uitgeoefend; daardoor als afdelingschef terecht gekomen bij een Raad van Arbeid; deel uitgemaakt van diverse plaatselijke besturen (o.a. vakbond, vrouwenbond P.v.d.A.), deel genomen aan sociaal werk, „werkt” sedert een aantal jaren in het H.V. (o.a. leiding bejaardenbijeenkomsten, plaatselijk geestelijk raadsvrouw, enz.)

UITDAGING EN ANTWOORD...

uitdaging

Onze aarde is geen paradijs.
Vietnam, Israël, India, Congo, Zuid-Afrika.
Anders gezegd: Oorlog, honger, rassensrijd.

Onze aarde behoeft geen hel te worden.
Op de terreinen van wetenschap, kunst en techniek
levert de mens grootse prestaties.

De vraag is:
vanuit welke geest benaderen wij Mens en Wereld?
Onverschillig, louter op afbraak of eigenbelang gericht,
dan wel creatief en in verantwoordelijkheid voor eigen leven
en dat van de ander?

antwoord

Humanisme is een antwoord op de uitdaging van deze tijd.
Het roept de mens op tot redelijkheid in denken en doen,
verantwoordelijkheid voor de ander,
gerechtigheid in de samenleving.

Het Humanistisch Verbond staat op de bres voor de
menselijke waardigheid.
Door middel van publikaties, radio- en televisieuitzendingen,
beziinnings- en scholingswerk, geestelijke vorming
en geestelijke verzorging.

Een moeilijke taak, die meer mensen en meer geld vraagt.

Het Steunfonds vraagt vrijwillige bijdragen voor het werk van
verzorging en vorming.

Stort uw bijdrage op

**GIRO
6168**

t.n.v.

Stichting Steunfonds Praktisch Humanisme - Amersfoort

Bemoeien die humanisten zich daar ook mee?

Tekst van het vraaggesprek van Mevr. D. Roethof-Ensing met de heer R. O. Battes, voor de radio-uitzending op maandag 20 maart 1967.

Vr.: Velen onder ons kennen zo langzamerhand, tenminste dat hopen we, de naam Steunfonds Praktisch Humanisme. Nu geloof ik dat degene die nu tegenover me zit, bij uitstek in staat is, door zijn werkzaamheden bij dit fonds, om iets te vertellen over de totstandkoming daarvan, over de diverse acties die het Steunfonds voert. Dus mag ik beginnen met het begin; de totstandkoming van het Steunfonds Praktisch Humanisme? Ja, natuurlijk. Het Steunfonds Praktisch Humanisme is tien jaar geleden opgericht met de bedoeling het werk van het praktisch humanisme op gang te houden en uit te breiden. Praktisch humanisme is het werk van geestelijke vorming en geestelijke verzorging, dat is niet een kwestie van filosoferen, maar van mensen bijstaan in hun levensmoeilijkheden. Je zou het zo kunnen zeggen: mens en wereld veranderen voortdurend, dat is niet nieuw, wat wel nieuw is, dat is het tempo waarin dit alles zich voltrekt. Menigeen raakt er door in onzekerheid en worstelt met de vraag of het leven nog wel de moeite waard is. Nu is het zo: met levensvragen ga je niet naar een bureau voor maatschappelijk werk. Voorzover ze de levensvisie raken kan men ook niet terecht bij een psychiater en als men ongodsdienstig is zal het weinig uitzicht bieden een bezoek te brengen aan een pastoor of aan een predikant. Voor hen nu, heeft het Humanistisch Verbond zijn apparaat „Praktisch Humanisme” opgebouwd, waaraan op het ogenblik in het hele land enige honderden geestelijke raadslieden zijn verbonden. Deze raadslieden werken in plaatselijke gemeenschappen van het Verbond. Dat zijn er op het ogenblik zo'n tachtig in Nederland. In bureau's voor levens- en gezinsmoeilijkheden, ziekenhuizen, sanatoria, arbeiderskampen, in het leger en in de gevangenissen. Ze komen jaarlijks in aanraking, op het ogenblik, met zo'n vijfduizend mensen, afkomstig uit alle lagen van de bevolking.

Vr.: U bent nu al een beetje op het terrein van de taak van de geestelijke raadslieden, zou u daar nu nog wat uitgebreider over willen zijn?

Ja, daar zit een heleboel aan vast, die vraag rechtstreeks te beantwoorden. Dat is wel mogelijk, maar dan zou ik toch eerst enige aandacht willen vragen voor het volgende. Je zou kunnen zeggen, wat zijn nu de krachten om ons in beweging te brengen. De mens die er is wil er blijven, hij is aan het leven gehecht, anders gezegd, de mens wil zich handhaven en dat is het tweede

punt, hij wil zich niet alleen handhaven, hij wil er ook iets van trachten te maken. De mens beeft, althans in zijn positieve momenten, dat hij niet een leven kan leiden, dat uitsluitend gericht is op de bevrediging van een aantal vitale verlangens. Hij moet iets van dat leven zien te maken en slaagt daar te meer in naarmate hij zijn vermogens tot ontwikkeling heeft weten te brengen. En het derde punt is dat van het zelfherstel; de mens weet ook dat hij lang niet altijd mag rekenen op de onfeilbare werking van die vermogens. Schuld en tekort zijn niemand onbekend, maar, en daar gaat het om, hij kan ook zelf hier bovenuit groeien. Dat komt in de praktijk ook voor, maar dikwijls is het zo dat iemand in zo'n situatie behoefte heeft aan overleg met een vertrouwensman, iemand die eens luisteren wil en die hem eens fijn laat uitpraten. Zo'n vertrouwensman heet in de humanistische wereld, in de humanistische beweging, een geestelijk raadsman. Zijn taak is het niet om de ander af te helpen, de cliënt noemen wij dat, van allerlei psychische, sociale of lichamelijke problemen, nee,

ORIËNTATIE

In deze serie is weer een nieuw deeltje uitgekomen, t.w.

AUTONOMIE

Thans zijn in deze twee series van vijf brochures reeds verschenen:

- I. Huwelijk en gezin
 1. Verkering en verloving
 2. Trouwen
 3. Gezinsvorming en opvoeding
 4. Het gemengde huwelijk
- II. De mens en zijn wereld
 1. Atoom en kosmos
 2. Existentie
 3. Evolutie
 4. Autonomie

Wij verwachten nu nog uit serie I: Gezin en maatschappij en uit serie II: Relativiteit.

De prijs per serie bedraagt f 2,50. U kunt deze bestellen door storting of overschrijving op girorekening no. 30 49 60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht. Op het girostrookje te vermelden: Oriëntatie I en/of II".

2 uitzendingen per week

elke maandagavond van 19.40—19.50 uur de rubriek Geestelijk Leven. (Hilversum I)

elke vrijdagavond van 22.25—22.30 uur de rubriek Kort kommentaar. (Hilversum II)

onze radio uitzending van maandag 20 maart 1967

DE VRIJHEID VAN DE FILOSOFIE EN DE GEBONDENHEID VAN DE FILOSOF

Rede uitgesproken door prof. dr. W. van Dooren bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar in de wijsbegeerte aan de Technische Hogeschool te Delft.

Te bestellen door storting of overschrijving van f 2,25 op postrekening 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht.

zijn taak is het de ander bij te staan in het doordenken van diens levensmoeilijkheden. In de praktijk komt het er op neer dat hij zijn cliënt onbelemmerd de gelegenheid geeft om zich uit te spreken, zichzelf voortdurend onder de loupe te nemen zonder daarvoor iets terug te vragen en daarom is het actief meeluisteren, meedenken naar de beweegredenen van de cliënt zo'n inspirerend bestanddeel van de humanistische geestelijke verzorging.

En daarnaast biedt de geestelijk raadsman natuurlijk de gelegenheid tot het uitwisselen van gedachten. Menige cliënt blijkt er behoefte aan te hebben zijn opvattingen te toetsen aan die van de raadsman. Op deze wijze draagt de raadsman bij tot het herstel van het zelfgevoel en zelfvertrouwen van de cliënt en opent hij voor hem de mogelijkheid om weer met zijn bestaan in het reine te komen.

Vr.: Maar ik geloof dat je aan een dergelijke figuur toch wel hoge eisen moet stellen.

Ja, dat is waar. Ik zou het zo kunnen formuleren: de raadsman moet kunnen luisteren, ja hij moet zelfs zeer goed kunnen luisteren. Hij moet geloven in de mogelijkheid voor die ander een echt mens te zijn ongeacht wat er zich in het verleden heeft voorgedaan. Hij moet niet levensvreemd zijn, hij moet op de hoogte zijn van de levensproblematiek natuurlijk, hij moet en dat lijkt mij helemaal duidelijk, ook op het terrein van levensovertuiging vragen kunnen beantwoorden en hij moet goed begrijpen dat het er niet om gaat om de humanistische levensvisie op te dringen, alhoewel de geestelijk raadsman wel antwoord geeft vanuit zijn eigen visie.

Vr.: Ja dat is begrijpelijk, hij is tenslotte ook mens.

Zeg, mag ik een hele praktische vraag stellen? Wie zijn nu eigenlijk die cliënten die naar een humanistisch geestelijk raadsman gaan en nu ja superpraktisch: is dat kosteloos? Moet speciaal iemand lid van het Humanistisch Verbond zijn? Het is kosteloos, en er is in Nederland niet één geestelijk raadsman die vraagt naar het lidmaatschap van een humanistische organisatie. Ik mag daarbij opmerken, dat het het Humanistisch Verbond wel geld kost en niet zo weinig. Er wordt onder andere veel aan gedaan om die geestelijk raadsman geschikt te maken voor het moeilijke werk dat hem ongetwijfeld wacht. In dit verband is het interessant om op te merken dat er in

Utrecht het Humanistisch Opleidings Instituut bestaat, waar o.a. de a.s. geestelijke raadslieden theoretisch en praktisch op hun taak worden voorbereid. Die studietijd is ruim twee jaar. Daarnaast, en dat geldt in het bijzonder voor de vele vrijwillige geestelijke raadslieden, hebben we een heel scala van activiteiten. Voor hen worden regionale werkbesprekingen georganiseerd, er zijn regelmatig landelijke studie-weekenden waar aan verdere vorming wordt gedaan en ook aan gespreksvoering. Bovendien heeft het Humanistisch Verbond enkele beroepskrachten in dienst die zich bezig houden met de individuele werkbegeleiding van de vrijwillige raadslieden. Ook op dit gebied neemt het H.V. zijn taak heel serieus. Maar dat kost heel erg veel geld.

Ja, dat punt van: het kost verschrikkelijk veel geld, dat hebben we al een paar keer ook in de vorige uitzendingen naar voren horen komen. Is het de taak van het Steunfonds Praktisch Humanisme, te zorgen dat er iets meer geld binnenkomt?

Inderdaad. Wij vragen dan ook vrijwillige bijdragen van mensen die sympathiek staan tegenover dit werk. Wij durven dat ook omdat de meeste aanvragen van mensen die om hulp vragen, komen van mensen die niet tot een humanistische organisatie behoren. In dit verband zou ik heel graag ons giro-nummer willen noemen: dat is 6168 ten name van Steunfonds Praktisch Humanisme.

Mag ik je hartelijk danken voor je komst naar de studio?

lijst van boeken en brochures

verkrijgbaar bij

**humanistisch
verbond**

oudegracht 152

utrecht

telefoon 030-10163

postgiro 30.49.60

Op aanvraag gratis verkrijgbaar
Postbus 114 — Utrecht

Kort kommentaar radio-uitzending van vrijdag 17 maart 1967

„OVERHEID EN SAMENLEVING”

Bepaalde gebeurtenissen in onze samenleving *schijnen* vaker voor te komen... eenvoudig doordat zij nu eenmaal momenteel in de krant komen, zelfs op de voerpagina, maar ook doordat wij er om de één of andere reden speciaal op letten. Ik herinner me nog, dat minister Klompé in een vorige regeringsperiode herhaaldelijk en heftig het bouwen van grote bejaardentehuizen afkeurde. Ze meende dat oude mensen zo lang mogelijk in hun eigen omgeving moesten worden gelaten. Doordat ik in die dagen nogal wat te doen had met het oprichten van bejaardencomplexen voor humanisten, viel deze opvatting bij mij hélemaal verkeerd. Maar tot mijn verbazing las ik *toen* ineens kort achter elkaar allerlei berichten in de kranten over oude mensen, die door de melkboer of een verontruste buur na dagen dood in de gang van hun huis waren aangekomen.

Natuurlijk was ik „in de stemming” zoals men dat noemt, om dit soort berichten steeds ook te zien. Een ander leest daar gewoon overheen.

Maar het is ook een feit, dat er méér in de kranten komt voor zover het de menselijke verhoudingen betreft. En dan wel in het bijzonder voor zover het de verantwoordelijkheid van overheidsorganen is met betrekking tot die menselijke verhoudingen.

Een heel akelige zaak beleven we nu weer met de misdrijven, die gepleegd worden door personen die na een vorig delict nog onder toezicht stonden. Het zijn de aanrandingen met zware mishandeling of de dood in hun gevolg. Hierover te spreken is geen populaire zaak. De gevolgen van deze ernstige ontsporingen raken zeker alle mensen die jonge kinderen hebben rondlopen. Ik verkeer zelf in die situatie dat ik mijn hart soms vast houd... niet steeds voor roekeloze automobilisten die mijn kinderen dagelijks belagen... maar soms ook, en dan vooral bij herhaalde berichten erover, voor los rondlopende mensen in wie de criminele aandrif al eens met geweld is doorgebroken. Het is een populaire, goed in het gehoor liggende, maar ook voor *mij* wel zeer begrijpelijke reactie om te roepen: laat ze nooit meer los!

Het kan zijn dat er *fouten* zijn gemaakt in de gevallen, waarover we nu onlangs weer in de krant hebben gelezen. Ik twijfel er niet aan of politie, justitie en volksgezondheid zullen van geval tot geval het naadje van de kous zoeken. De dwang om elk spoor van zorgeloosheid, maar ook van *onvoldoende zorg* uit te bannen, wordt voor een belangrijk deel door die publikaties te weeg gebracht. De man die de beslissing heeft genomen om de ex-delinquent met proefverlof te laten gaan, maar ook zijn staf van medewerkers die hem bij die beslissing adviseerden, hebben vermoedelijk de angst voor publiciteit niet eens nodig om nu 's nachts wakker te liggen en besluit of advies nog eens koortsachtig dóór te lichten... en te piekeren.

Maar dat is allemaal niet van essentiële, van wezenlijke aard. De vraag is of het *systeem* van behandeling, observatie, begeleiding, experimenten en... tenslotte loslaten, *wezenlijk* ter discussie mag worden gesteld. Want het ligt zo makkelijk hê, in de schrik te roepen: hou ze toch vast!

We moeten enkele overwegingen niet voorbijzien. In onze rechtsstaat moet een beslissing gemotiveerd worden. Wie *mag*, maar ook wie *wil* in ons land een beslissing nemen over vrijheid of onvrijheid van een medemens zonder verantwoordde motivering. Als je daar even over nadenkt, gaande van eenvoudige gevallen van verbieden en dwingen tot gecompliceerder beschikken over wel en wee, dan erkent men al gauw dat willekeur tot elke prijs buitengesloten moet worden.

De laatste overweging citeer ik uit de mond van de directeur van de Rekkense Inrichtingen, omdat ik die volwassen verzuchting aan u door wil geven als een staaltje van *wezenlijke* menselijke problematiek. Die directeur zei in een interview: „U hoort natuurlijk die kreet al, van: men *doet* maar. En aan de andere kant: men *doet niks*. Daar zitten wij tussen in. Degeen die het verst van de dader zit, weet het ook het best en het snelst. Maar wij zitten altijd in de spanning tussen wat de samenleving zou moeten aanvaarden als *risico* en wat ze *kan* aanvaarden.”

P. SPIGT

Het nieuwe profiel van de vrouw (VIII)

(overgenomen uit Mens en Wereld dd. 24-12-1966)

„Intieme zijde-zachtheid” fluistert de ene advertentie ons toe. En „Als je niet „Lied van de Wind” gebruikt, mis je iets. Het is de lichaams-lotion die je helemaal, van top tot teen, hult in een wolk van „Wind Song”, de heerlijke geur, die zachtjes „whispers your message”¹⁾. „U zult urenlang geurig zijn, u zult zijde-zacht aanvoelen, zacht...” zegt de andere. Twee elkaar be-konkurrerende cosmetica-firma's adverteren met uiterst suggestieve foto's. We zien beeltenissen van volstrekt blote, beeldschone vrouwen, maar door kunstige, precies-goedvallende schaduwen blijven de lichaamsdelen die er nu net op aankomen, in het donker. Het is overigens duidelijk wat de twee bloters ons beloven, als we tenminste de aanbevolen lotion-netjes gaan gebruiken. Wat je noemt een sensuele verkoopstechniek.

Het is beslist verfrissend om van het hierboven gesuggereerde onwerkelijke vrouwbeeld over te schakelen op een uiterst reëel vrouwenprofiel, te distilleren uit een net verschenen, alleraardigst boek „De boerin van nu en straks”²⁾. De schrijfster, mevrouw Stork, geeft ons een voeten-op-de-grond portret van een bepaalde groep Groningse boerinnen nù, werelden verwijderd van de zijdezachte, geparfumeerde vrouw-beestjes waarmede dit artikeltje begon, maar zonder twijfel aantrekkelijk! Mevrouw Stork, tijdens het leven van haar man burgemeesters-vrouw in het noordoosten van ons land, promoveerde in 1952 op een dissertatie over Drentse boerinnen³⁾. Thans heeft zij een onderzoek ingesteld naar datgene wat leeft onder de vrouwen in Noord-Groningen, het deel van de provincie dat omsloten wordt door het Eemskaa-

DE BUITENWERK COMMISSIE

Voor 1967 staan een aantal nieuwe activiteiten op het programma.

A. Kinder- en jongerenkampen.

1. Voor 10—12 jarigen een week naar een vast kamp.
2. Voor 13—15 jarigen, 3 12 daagse tentenkampen op Texel. Van begin juli tot half augustus.
3. Voor 16—18 jarigen, 2 trektochten. Een naar Engeland en een naar Noord-Frankrijk.

U kunt zich schriftelijk wenden tot mej. O. Verwaal, Kastelenplantsoen 58, Utrecht.

naal, de stad Groningen, het Van Starckenborgkanaal en de Wadden. „Het land van de grote boerderijen, de dubbele korenschuren, het befaamde fokvee en de moderne werktuigen”, zegt zij zelf (bl. 2).

De schrijfster heeft voor haar onderzoek gebruik gemaakt van de interview-methode. Leden van vrouwenorganisaties en haar echtgenoten, in totaal ruim 250 personen, zijn uitvoerig ondervraagd, nadat ze een vragenlijst met 39 punten overdacht hadden. De schrijfster vertelt dat op één enkele uitzondering na, nergens bezwaar is gemaakt tegen het feit, dat de uren lange gesprekken op de band werden opgenomen. Allereerst bleek een verrassende openhartigheid, geen geremdheid. Daarnaast zijn voor het zuiver-statistische onderzoek nog eens 1500 formulieren verzonden met negen vragen, waarvan 50 pct. beantwoord is terugontvangen. Kennisneming van het boek van mevrouw Stork is niet alleen belangrijk voor onze gedachtenvorming over een nieuw vrouwenprofiel. Bepaalde vooroordelen die leven bij ons stedelingen ten opzichte van de boerenbevolking als geheel en t.o.v. haar levenspatroon, zouden er ook door kunnen worden vermindert.

Hoe ziet het nieuwe profiel van de Noord-Groningse boerin eruit? De omslag van het boek van mevrouw Stork laat, en profiel, een aardige jonge vrouw zien, die een traktor bestuurt. Er zijn trouwens alom auto's aanwezig (bl. 16), en alle boerinnen van oud tot jong hebben een rijbewijs. Maar vroeger menden de vrouwen de paarden als dat nodig was, dus zoveel verschil is er niet in dit opzicht. Wel verschil is te vinden in het uiterlijk. „Ze blijven langer fleurig en jong”, zegt een van de geïnterviewden. „Vroeger was het je ideaal om vroeg oud te zijn, je stak je haar op, trachtte er uit te zien als een volwassene, geposeerd en waardig. Dat is uit de tijd. De boerin is geen „dame” meer, maar een vrouw van deze tijd”. (bl. 44). De moeilijkheid is, dat de boerin van vroeger wist, wat van haar werd verwacht. Haar plichten waren — zo niet omschreven — dan toch wel omlijnd (bl. 200). De vrouw van nu moet voor zich zelf beslissen, een keuze maken en daarvoor staan.

De boerin-van-nu is kwetsbaarder geworden. Vroeger, in haar grootmoeders tijd (bl. 116) was de vrouw van een boerderij veilig in haar sociaal gezag. Ze hoefde zelf niets te zijn, ze was de vrouw van een Groninger boer, van die

en die boerderij. Ze ontleende haar status aan die van haar man. Ze was daardoor onaantastbaar. Maar nu... Ze heeft moeten overschakelen en aanpassen. En dat ze het daarbij niet altijd gemakkelijk heeft gehad is begrijpelijk, vooral als we bedenken dat Groningers nu niet het allersoepest mensensoort vormen dat bestaat⁴⁾. Typerend is de uitspraak van een der geïnterviewde vrouwen (bl. 104): „Je moet je man eerst een tijdje voorweken.”

Tot 1900 heeft de Groninger boerin meegewerkt op de boerderij, ze heeft gekarnd en jong vee opgefokt. Maar in de 20ste eeuw is ze geworden van werkende boerin tot dame-boerin (bl. 54), „onbekend” met het werk van haar man. De boerderij wordt, vooral na 1930, het domein van de mannen; de boerin krijgt tijd en gelegenheid voor een eigen sociaal leven. De vrouwenorganisaties in Groningen vormden en vormen een bloeiende zaak. Nu staan de Groninger boerinnen weer naast haar man in het bedrijf, ze delen zijn zorgen (bl. 57).

Het verschil met de vorige eeuw is, dat ze nu onderlegt zijn door onderwijs en door een beroepsopleiding, en dat ze ervaring opdeden in het verenigingsleven, soms op internationaal niveau.

Het vele inwonende personeel vroeger bracht problemen mee, maar het volledig gebrek aan hulp nu heeft het plichtenpatroon van de boerin toch wel ingrijpend veranderd. Er is geen sprake meer van een taakverdeling tussen boerin en personeel. In de plaats kwam een taakverdeling tussen boerin, boer en kinderen. Overigens geldt deze verschuiving voor alle Nederlandse gezinnen, zij het dat de Groningse bedrijven vroeger een grote staf van intern en extern personeel kenden, waardoor de verandering nog schokkender was dan elders.

Door het personeeltekort bestaat weinig mogelijkheid dat de jonge boer na zijn opleiding en dienstplicht nog een aantal jaren naar het buitenland kan gaan, om ervaring op te doen in vreemde bedrijven. Mevrouw Stork konstateert de eerste verschijnselen van een diskrepantie in ontwikkeling en algemene vorming tussen mannelijke en vrouwelijke boerenjeugd (bl. 58).

Over het algemeen is tegenwoordig de ontwikkeling van de boerendochters ruimer dan die van de boerenzons. Dit zou consequenties kunnen hebben voor haar partnerkeuze. Uit de enquête bleek, dat 30 pct. van de Groninger boerendochters niet meer trouwt met een aanstaande boer uit het onderzochte gebied.

Het boek van mevrouw Stork bevat oneindig meer materiaal dan in een kort artikel kan worden weergegeven. De vrouwen die ze beschrijft en aan het woord laat, vormen tezamen een frisse, moderne en ook dappere groep, op welke de wijdsheid van het Groningse landschap en het bolderende waaien van de wind een bijzonder stempel hebben gedrukt.

M. Rood-de Boer

¹⁾ Ladies Home Journal, november 1966.

²⁾ Dr. D. M. E. A. J. Stork-van der Kuyl „De boerin van nu en straks, vrouwen in een veranderende plattelandssamenleving”, nr. 57 uit de serie Bouwstenen voor de kennis der maatschappij, Van Gorcum, Assen, 1966.

³⁾ „De Drentse boerin en haar plaats in de samenleving”, 1952, Van Gorcum, Assen.

⁴⁾ Prof. dr. A. M. J. Chorus, „De Nederlander innerlijk en uiterlijk; een karakterschets”, uitg. Sijthoff, Leiden, 1963.

Het oude profiel van de vrouw

Een van onze lezers zond ons bijgaand artikeltje, dat overgenomen was uit het tijdschrift Panorama.

Dit artikeltje had als titel „Kameraadske”. Als tegenhanger van de artikelen van mevrouw Rood-de Boer hebben wij dit, naar onze mening niet serieus bedoelde artikeltje overgenomen onder de titel „Het oude profiel van de vrouw”.

Redaktie

kameraadske

Als ik voor de zoveelste keer en ditmaal in mijn bloedeigen blad lees, dat de vrouwen weer bezig zijn te streven naar gelijkberechtiging van de man, voel ik mijn bloed karnemelk worden en mijn hart een spons vol mededogen. Al die vrouwen, die paraderen in onze pantalons en banjeren in onze bretels en hunkeren naar onze zuiver mannelijke kameraadschap, zijn als domme bijen, die bezig zijn hun eigen koningin op te vreten!

Want kameraadschap is niets voor hen. Kameraadschap is het mannelijk debat rond een tafel vol kringen, waar glazen hebben staan zweten en mannen in een geweldig soort vriendschap de wereld een kopje kleiner hebben gemaakt. En de vrouw is de stem, die midden in het verwoerdend gesprek roept: „Kom je nou, Jan? Het wordt zo laat!”

Chesterson schreef het al: „Er zijn drie zaken, die vrouwen nooit zullen begrijpen en dat zijn: Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap”. Als een vrouw debatteert, let zij op het uiterlijk van haar tegenstandster en gniffelt om haar geboortedatum. Als een man debatteert, let hij alleen op het onderwerp en het laat hem koud of zijn opponent een hangbuik, een druipsnor of een maitresse heeft.

Maar in hun tomeloze lust de paradijselijke wereld van de man binnen te dringen hebben de vrouwen het woord gelijkberechtiging ontdekt en leuren er mee als provo's met spandoeken. Ze dringen de kroegen en kegelbanen van de man binnen en klimmen op zijn racefiets. Ze joelen langs rauwe voetbalvelden en besturen zijn trams en autobussen. Ze gaan op zijn directiestoel zitten en en zetten zijn bril op, vergeefs veinzend, dat dit de aandacht van de employé's zal afleiden van de anatomie, die boven het vloeiblad uitsteekt.

In hun onzinnige zucht naar gelijkberechtiging ijveren ze zelfs voor evenwicht in het huwelijk. Dat een vrouw des nachts de portemonnaie van haar man rolt, is volkomen gerechtvaardigd. Maar dat zij op klaarlichte dag de gehele inhoud in twee hoopjes verdeelt, is ontoelaatbaar. Desondanks doen vrouwen dit meer en meer, in hun holle hartjes victorie kraaiend.

Maar, mijn hemel, wat zijn ze fout! Zij zouden dit beseffen, als ze zich even verdiepten in het feit, dat vrouwelijke liefde veel machtiger is, dan mannelijke kameraadschap. Ze zouden moeten bestuderen, hoe mannen smelten, als een wapperende rok passeert, voortbewogen door het wonderlijke mechaniek van twee vrouwenbenen. Ze zouden moeten weten, hoe heet het voorhoofd van een man kan zijn, als een decimeter van zijn mond twee vrouwenlippen zich tuiten en hoe klam een mannenhand wordt, als

vijf ranke vingers spelen met de haren van zijn pols...

Ik weet niet waarom vrouwen gelijkberechtigd willen zijn. Het vertellen van schuine moppen, het spuwen op de trottoirs, het walmen naar bier en het raspen langs een ongeschoren kaak zijn allerm minst begeerde handelingen. Daarentegen zijn het geuren naar jasmijn, het vullen van een blousje en het penselen van een wenkbrauw happenings, die ademloos interessanter zijn, dan een zakelijk contact.

Maar het zal mij altijd een raadsel blijven waarom een vrouw gelijk een man wil zijn, terwijl zij machtiger is dan hij. Mij zal niemand verklaren, waarom een vrouw zou streven naar koele kameraadschap, terwijl ze de beschikking heeft over een lustige liefde. En ik zal eeuwig ontkennen, dat een handdruk beter is, dan een kus, wanneer het er om gaat de harmonie in een huwelijk te handhaven.

de zoveelste lente

't Is nu de tijd om rustig te berusten,
Er is geen duif meer en geen regenboog,
En de geliefden die zich zalig kusten
Zijn ook alweer een droombeeld dat bedroog.

Nooit weegt het hart zoo zwaar als in de lente,
Wanneer het licht weer over de aarde vloeit
En wij, gevangenen in onze cementen
Woningen, wachten of nog eenmaal bloeit

De teere struik geplant in onze jeugd.
Alles, maar dan ook alles is verleden:
De felste pijn, de hartelijkste vreugd,
Er blijft alleen de dorheid van het heden.

Toch is de lucht nog altijd even teeder
In 't voorjaar als voorheen. De trouwe zon
Spreidt over 't gras de schaduw van den ceder
Zoo blauw alsof de schepping herbegon.

Niets is veranderd, alles is voorbij:
Wij worden oud en kunnen niet vergeten
De kleuren, eertijds, van de jonge mei...
- Het hart weegt zwaar, dat nog niet is versleten.

Jan van Nijlen

Uit: Dichters van deze tijd.

Binnenkort zal verschijnen:

GESCHIEDENIS
VAN HET HUMANISME
IN NEDERLAND

van dr. A. L. Constandse

Verkoopprijs: f 8,90. Nu reeds te bestellen bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht door storting of overschrijving op postrekening no. 30 49 60, met vermelding van de titel van het boek.

De bewustwording van afgescheidenheid, zonder de hereniging door de liefde, is de bron van schaamte, en tegelijk de bron van schuld en angst.

De diepste behoefte van de mens is de behoefte om deze afgescheidenheid te overwinnen, de gevangenschap van zijn alleenheid te verlaten. Het absolute falen hierin betekent krankzinnigheid. De panische angst voor het isolement leidt dan tot een radicaal terugtrekken uit de buitenwereld; het gevoel van afgescheidenheid verdwijnt dan — omdat de buitenwereld zelf, waarvan men afgescheiden is, verdwenen is. Maar in deze uiterste noodoplossing is het individu volstrekt gevangen in zijn eigen opsluiting. De mens is — in alle eeuwen en beschavingen — geconfronteerd met de noodzaak om dit fundamentele probleem op te lossen: het probleem om de afgescheidenheid te overwinnen, om de eenwording te bereiken, om het eigen individuele bestaan te transcenderen en een ineen-zijn te vinden. Het probleem is hetzelfde voor de primitieve mens, die in grotten leefde, voor de nomade, die zijn kudde hoedde, voor de landbouwer in Egypte, de handeldrijver in Phenicië, de Romeinse soldaat, de middeleeuwse monnik, de Japanse samoerai, de moderne beampte en de fabrieksarbeider. Het probleem is hetzelfde en ontspringt uit dezelfde grond: de menselijke situatie, de voorwaarden voor het menselijke bestaan. De antwoorden verschillen. Het probleem kan worden beantwoord door dieren te vereren, door mensenoffers te brengen en gebieden te veroveren, door zich over te geven aan wheelde en overdaad en door ascetische verzaking, door bezeten te werken en door stille overpeinzing, door kunstwerken te scheppen en God te dienen, en tenslotte door de Mens lief te hebben. De vele antwoorden maken het verloop uit van de menselijke geschiedenis. Maar ze zijn niet ontelbaar. Integendeel, zodra men afziet van oppervlakkige verschillen, ontwaart men dat in de kern alleen een beperkt aantal mogelijke antwoorden gegeven kunnen worden. Godsdienstgeschiedenis en wijsbegeerte tonen deze antwoorden aan, in hun verscheidenheid en in hun beperkte basismogelijkheden.

De antwoorden hangen in zekere mate af van de graad van individualiteit die bereikt is, van de mate waarin de persoon zich ontplooid heeft. In het jonge kind is het eigen ik-zijn nog weinig ontwikkeld; het voelt zich nog één met de moeder, kent nog geen afgescheidenheid zolang de moeder aanwezig is. Zijn eenzaamheid verdwijnt door de fysieke aanwezigheid van de moeder, haar borst, haar huid. Naarmate in het kind zijn besef van afgescheidenheid groeit, wordt de loutere aanwezigheid van de moeder niet meer toereikend, en ontstaat de behoefte om die afgescheidenheid op andere wijzen te overwinnen.

Zo voelt ook de mensheid in haar kinderlijke stadium zich één met de natuur. De bodem, de dieren, de planten vormen de leefwereld van de mens. Hij identificeert zich met dieren, hetgeen tot uiting komt in het dragen van dierenmaskers, in de aanbidding van een diertotem en diergoden. Hoe meer de mensheid deze primaire banden te boven komt, hoe meer ze zich afscheidt van de natuurlijke wereld, hoe intenser ook de behoefte gevoeld wordt om de afgescheidenheid te overwinnen. Een manier om dit te bereiken ligt in het verwerken van allerlei roestoestanden. Ze kunnen de vorm aannemen van een zelfverwekte trance, soms verkregen door middel van kruiden. Het ritueel van primitieve stammen toont een levendig beeld van deze oplossing. In een toestand van innerlijke geëxalteerdheid verdwijnt de buitenwereld en daarmee het gevoel van afgescheidenheid. Nauw hiermee verwant, en soms beoefend in verband met de roesmethoden, is de seksuele beleving. Seksuele orgieën vormden eveneens een onderdeel van primitieve riten. Verdwijnt de roestoestand dan komt het gevoel van afgescheidenheid terug en dan in nog verhevigde mate. De spanning van de angst neemt toe en wordt weer weggewerkt door herhaling van de roesrituelen. Sexueel orgasme, alcoholisme en verslaving aan verdovende middelen groeien uit tot wanhopige pogingen om angst en eenzaamheid te ontvluchten.

Alle vormen van vereniging in roes hebben drie eigenschappen met elkaar gemeen: ze zijn intens, zelfs gewelddadig; zij vinden plaats in de totale persoon — lichaam en geest; ze zijn voorbijgaand en periodiek. Precies het tegenovergestelde geldt voor die vorm van vereniging die verreweg het meest wordt verkozen door mensen die in verleden en heden het probleem van afgescheidenheid hebben pogen te overwinnen: de vereniging bereikt in conformisme, in de gelijkvormigheid met de groep, zijn gebruiken, gewoonten en opvattingen. Men kan de draagwijdte van de angst om anders te zijn, de angst om maar enkele passen verwijderd te zijn van de kudde, alleen begrijpen wanneer men de diepte begrijpt van de behoefte om de afgescheidenheid te overwinnen. Soms wordt de vrees voor het nonconformisme gerationaliseerd als een vrees voor praktische gevaren die de nonconformist bedreigen. Maar, in feite, zijn het de mensen zelf die het conformisme verlangen, en zelfs in nog groter mate dan ze door omstandigheden gedwongen zijn, tenminste in de westerse democratieën. De meeste mensen zijn zelfs zich niet eens bewust van de behoefte aan gelijkvormigheid. De groeiende neiging om verschillen te elimineren is zo ten nauwste verwant aan het begrip en de ervaring van gelijkheid. Maar gelijkheid betekent vandaag meer „hetzelfde zijn” dan het „een-zijn”.

(Vert. K.S.L.)

uitzendingen van het humanistisch verbond

vrijdag 24 maart 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. II)

maandag 27 maart 19.40 uur: „Bemoeien die humanisten zich daar ook mee?” J. Pasman in gesprek met mevr. D. Roethof-Ensing (Hilv. I)

vrijdag 31 maart 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. II)

maandag 3 april 19.40 uur: J. P. van Praag: „Wat betekent het?” (Hilv. I)

vrijdag 7 april 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. II)